

L'independentisme al Vallès Oriental

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2009

11

Resum: *Als anys seixanta i setanta Granollers i tota la comarca van ser un dels focus més actius de l'independentisme modern. Primer a través del Front Nacional de Catalunya i després a través del Partit Socialista d'Alliberament Nacional, desenes de vallesans van organitzar-se al marge de la legalitat franquista (amb les consegüents persecucions, detencions i empresonaments) en una dinàmica política que malgrat la seva força mai ha estat analitzada amb deteniment. Un buit informatiu que aquesta ponència començarà a omplir.*

Situar categòricament un lloc o una data com a naixement de l'independentisme seria tan impossible com absurd, perquè d'ençà del 1714 podríem trobar fils conductors en moltes i ben diverses direccions. Però també és cert que l'independentisme contemporani, el que ha unit la tradició de lluita nacional amb les lluites socials modernes sorgides al voltant del marxisme i que ha estat batejada com l'esquerra d'alliberament nacional,¹ sí que té uns orígens més definits, tan definits que gairebé se circumscriuen a una sola organització: el Partit Socialista d'Alliberament Nacional, que va ser el primer partit que va aglutinar els conceptes d'independència, socialisme i Països Catalans.

El PSAN és el partit que no solament ha format els actuals quadres dirigents d'Esquerra Republicana de Catalunya,² la primera formació independentista que accedeix al govern de la Generalitat recuperada,³ sinó que també va ser el bressol de molts dels dirigents de l'actual Iniciativa per Catalunya i d'alguns dels fundadors del

¹ Roger Buch (1995): *El Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN) 1874-1980*, Barcelona, Institut de Ciències Polítiques i Socials, pàg. 5.

² El qui ha estat secretari general, president i candidat d'ERC entre el 1999 i el 2006, Josep Lluís Carod-Rovira, també va ser militant del PSAN. És a dir, que el vicepresident del govern entre el 2006 i el 2010 també va iniciar la seva formació política dins del Partit Socialista d'Alliberament Nacional.

³ Francesc Macià, el primer president de la Generalitat republicana (1931-1933), era independentista, però encapçalava una ERC que no es pot definir com a independentista, ja que era un partit acabat de crear i fruit d'un procés d'acostament entre les diferents esquerres catalanes, des dels radicals d'Estat Català als moderats de *L'Opinió* passant pels obreristes del Partit Republicà Català.

Partit dels Socialistes de Catalunya. Tot el tripartit,⁴ vaja. I entre les llistes del PSAN –si n’hi hagués⁵– encara trobaríem gent de Convergència Democràtica de Catalunya. També bona part dels primers alcaldes democràtics havien estat formats al PSAN, tot i que després passessin al PSUC,⁶ motiu pel qual molts cops s’ha considerat –equivocadament– que el PSUC ha estat el bressol de la majoria dels primers polítics de l’anomenada transició. Tot plegat sense comptar que, evidentment, pel PSAN van passar els fundadors de l’MDT,⁷ els actuals dirigents de les CUP i gairebé la totalitat de dirigents fundadors de les organitzacions armades FAC, OLLA i Terra Lliure.⁸ Tot l’independentisme actual, doncs, ha sorgit del PSAN o hi ha passat.

Curiosament, un dels focus més actius del PSAN durant els darrers anys del franquisme i els primers anys de l’anomenada *transició* va ser Granollers i el Vallès Oriental. Dit d’una altra manera: l’antifranquisme a Granollers i la comarca no es va estructurar només al voltant del PSUC, com s’ha dit i escrit moltes vegades. No. L’antifranquisme granollerí i vallesà es va estructurar també al voltant del PSAN, al voltant de l’independentisme modern. Ho veurem a continuació.

El PSAN va néixer oficialment el març del 1969 arran d’una escissió del Front Nacional de Catalunya, el partit d’on van sorgir gent tan diversa com l’expresident de la Generalitat Jordi Pujol, d’una banda, i Jaume Martínez Vendrell (fundador de l’organització armada EPOCA,⁹ la més desconeguda i alhora més militaritzada de totes),

⁴ Tripartit és el nom amb què es va batejar la coalició de govern PSC-ERC-ICV, que va accedir al govern català el 2003 i va repetir el 2006.

⁵ El PSAN, com la majoria de partits antifranquistes –i, per tant, clandestins– no donava carnets de militant ni tenia llistes. De fet, la por a les operacions policials feia que es cremés qualsevol document vinculat al partit.

⁶ «El PSUC al Vallès Oriental», *Comarca al dia*, 4, Granollers, pàg. 29.

⁷ David Bassa, Carles Benítez, Carles Castellanos i Raimon Soler (1994): *L’independentisme català (1979-1994)*, Barcelona, Llibres de l’Índex.

⁸ David Bassa (2007): *Terra Lliure, punt final*, Barcelona, Ara Llibres (basat en el documental del mateix títol escrit i dirigit pel mateix David Bassa).

⁹ A finals dels 1960, Jaume Martínez Vendrell va rebre l’encàrrec de Josep Maria Batista i Roca d’engegar una nova organització armada per lluitar per l’alliberament de Catalunya. L’agost de 1974 amb el lema «Per un partit de masses i de combat», el Front Nacional de Catalunya celebrà el 1r Congrés a Montserrat, on s’aprovà tornar a emprendre la lluita armada. Martínez Vendrell s’encarregà de preparar els elements que havien de dur-la a terme. Es començà a gestionar l’Exèrcit Popular Català (EPOCA). El 1977 se’n va anar a viure a Andorra per causa de la seva malaltia.

de l'altra. El Front Nacional de Catalunya tenia uns quants militants granollerins, alguns de veterans, aplegats al voltant de l'incansable Salvador Casanova, i d'altres de molt més joves, aleshores encara estudiants, com en Jordi Valls, la Rosa Ribas o l'Anna Piguillem.

Estem parlant, doncs, de dos grups generacionals molt diferents, tot i que units per uns mateixos objectius: l'alliberament dels Països Catalans. En Salvador Casanova havia estat «l'eix vertebrador de la implantació del Front a la comarca vallesana des del 1961»,¹⁰ segons paraules de Josep Ferrer, dirigent del FNC i fundador del PSAN. Casanova havia aconseguit crear tota una xarxa de compllicitats a través d'Òmnium Cultural, d'una banda, i de l'Agrupació Sardanista, de l'altra. De fet, Casanova, com a fundador i president de l'Agrupació i alhora membre actiu d'Òmnium, va aconseguir crear espais comuns, com ara els cursos de català per a adults que feia ell mateix tant al local de l'Agrupació Sardanista, situat al carrer Barcelona de Granollers, com a casa seva, al carrer Guayaquil, o a la rectoria de Palou, entre molts altres llocs.

Salvador Casanova no presidia Òmnium Cultural de Granollers, però formava part de la seva directiva juntament amb en Pere Canal, Jaume Camp, Ramon Casanovas, Amador i Josep Garrell i Joan Vernet,¹¹ i tots hi estaven d'acord. Això sí, qui feia les classes era ell, i fer-ho li va suposar una multa de 10.000 pessetes de l'època «por unos cursos de verano» (cursos de català) que el Govern Civil de Barcelona va considerar inadequats. Estem parlant del 1964.¹²

És a dir, que la trajectòria combativa de Casanova venia de lluny, «de sempre», que deien els seus companys. Uns companys que eren molts i diversos i que resultaria impossible anomenar sense córrer el risc de deixar-ne algun al tinter, tot i que a Granollers en van destacar dos: Joan Camps i Miquel Blancher, aquest darrer també militant del Front Nacional de Catalunya, primer, i del PSAN, després. Camps i Blancher van ser companys inseparables de Casanova i són definits per bona part dels militants d'aleshores

¹⁰ En paraules de Josep Ferrer al pròleg de Salvador Casanova (1988): *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, pàg. 21.

¹¹ Robert Bernad (1996): «L'Assemblea de Catalunya a Granollers i el Vallès Oriental», *Lauro*, 11, pàg. 3.

¹² Concretament del 24 de juliol del 1964, segons un ofici del Govern Civil de Barcelona recollit a Salvador Casanova (1988): *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, pàg. 15.

com els autèntics referents polítics de la comarca. Tots tres compartien ideals i, tot i que Casanova era la cara visible i el que més tirada tenia a fer discursos «mitiners», Blancher i Camps no es quedaven pas enrere.

Però no tot eren discursos. De fet, res era el que semblava. O més ben dit: tot era el que semblava i molt més: als cursos de català de Salvador Casanova, per exemple, s'hi aprenia català, sí, però Casanova aprofitava les classes per convidar militants del Front a fer-hi conferències. Així, pel local de l'Agrupació del carrer Barcelona de Granollers van passar personatges de la primera línia intel·lectual de la resistència catalana com Miquel Coll i Alentorn, Josep Benet, Joan Alavedra,¹³ Josep Espar, Joan Triadú, Rafael Tasis, Pere Català Roca, Joan Colomines o Joan Cornudella, entre molts altres.

En aquelles conferències es parlava d'història de la llengua i d'història dels Països Catalans, i els assistents –que podien arribar a una cinquantena– eren tant gent gran com joves universitaris. Casanova es fixava en els joves que hi assistien més sovint i que s'implicaven més en el debat, entre els quals destacava en Jordi Valls, que ja amb setze anys hi va començar a anar. La predisposició de Valls va fer que un dia rebés a casa seva la visita del militant històric Joan Ballester Canals,¹⁴ que el va convidar a assistir a les xerrades que el FNC feia a Barcelona.

D'aquelles xerrades, les més recordades pels aleshores joveníssims assistents, són les d'en Joan Cornudella,¹⁵ un dels veterans més venerats del Front Nacional de Catalunya, que en aquell context de lluita clandestina s'esplaiava en l'escenificació de les reunions.

¹³ Biògraf de Pau Casals, amic de Pompeu Fabra, secretari de les presidències de Macià i Companys durant la Generalitat republicana, i pare de Macià Alavedra, dirigent de CDC i conseller de la Generalitat restaurada sota la presidència de Jordi Pujol.

¹⁴ Joan Ballester i Canals (Barcelona, 1913 - 1980) era un editor i activista cultural català. El 1931 va ingressar a l'organització juvenil Palestra. Començà a militar en el nacionalisme radical el 1935, inicialment dins la Unió Catalanista i Nosaltrs Sols!, després, el juny de 1936, ingressà amb la resta de militants d'aquest darrer partit a Estat Català. Va col·laborar amb Joan Cornudella i Barberà (FNC) i amb el Consell Nacional Català, el qual va intentar organitzar a l'interior.

¹⁵ Joan Cornudella i Barberà (les Borges Blanques, les Garrigues, 1904 - Barcelona, 1985), membre d'Estat Català el 1936, n'esdevindria secretari general. Es va exiliar el 1939, i contribuï a fundar el Front Nacional de Catalunya com a unió d'Estat Català i altres forces nacionalistes. El 1978 abandonà el FNC per a ingressar al Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament i, més tard, al Partit dels Socialistes de Catalunya, pel qual fou elegit diputat al Parlament de Catalunya el 1980 i el 1984.

Alguns dels joves afirmen que Cornudella entrava a la sala, sempre ombrívola i plena d'estudiants expectants, amb un aire gairebé fantasmal –fins i tot amb l'aspecte d'haver-se empolsinat els cabells amb pólvores de talc– per fer unes sentides declamacions històriques marcades per la nostàlgia i l'esperit combatiu.

La recuperació dels drets nacionals centrava la majoria de les xerrades i debats, tal com recorden les germanes Blanca i Eva Serra, veteranes del PSAN de Barcelona, que anaven sovint a Granollers per dirigir les conferències. La Blanca Serra recorda que abans de conèixer personalment en Salvador ja n'havia sentit a parlar sovint, i «el fet que el seu nom em recordés el del conseller en cap Rafael Casanova feia que jo sempre parlés d'en Salvador com del conseller en cap del Vallès». Una broma que en Salvador encaixava sense cap problema. La Blanca i l'Eva són germanes del principal fundador de l'organització armada Terra Lliure, en Josep Serra, conegut amb el sobrenom de *Cala*.¹⁶ Però a les xerrades de Granollers es parlava més d'història que no pas d'activisme o de lluita armada, tot i que tant entre els més grans com també entre els joves era ben viu el record del maquis, sobretot d'en Quico Sabaté,¹⁷ que havia lluitat sense treva fins que el gener del 1960 va ser abatut a trets pel sometent de Sant Celoni, i era un tema que de vegades sortia en els debats.

Va ser en aquell context que el granollerí Jordi Valls, un cop acabat el servei militar i en plena eferescència pel Maig del 68, va decidir implicar-se de ple com a militant del FNC. Això passava al mateix temps que una altra jove universitària de Palou, Rosa Ribas, consolidava la seva relació amb un grup de mestres independentistes barcelonins, entre els quals hi havia la Teresa Alabèrnia¹⁸ i en Josep Maria Cadenas (els pares de Núria Cadenas, la maulet que als anys vuitanta va esdevenir una icona de l'independentisme en ser detinguda sota l'acusació de pertànyer a l'organització Terra Lliure).

¹⁶ La trajectòria d'en Cala com a fundador dels primers escamots armats de Terra Lliure es pot seguir a David Bassa (2007): *Terra Lliure, punt final*, Barcelona, Ara Llibres.

¹⁷ Quico Sabaté va ser l'últim maquis abatut per la Guàrdia Civil i el Sometent, que van desfigurar-li la cara buidant els carregadors damunt del seu cos, ja mort, al centre de Sant Celoni. Vegeu Pilar Eyre (2001): *Quico Sabaté, el último guerrillero*, Barcelona, Editorial Península.

¹⁸ Teresa Alabèrnia i Domènech, militant històrica del PSAN, és mare de Núria Cadenas i Alabèrnia, militant de Maulets empresonada del 1988 al 1992 sota l'acusació de pertànyer a Terra Lliure.

Alabèrnia i Cadenas eren militants de les joventuts del Front i membres de les anomenades Comissions de Mestres, que era l'organització clandestina on els estudiants de magisteri debatien de veritat, ja que l'àmbit acadèmic encara estava sotmès al jou franquista. La Fonda Europa va ser l'escenari de diverses trobades entre representants de les joventuts del FNC i joves universitaris granollerins, engrescats per l'empenta de la Rosa Ribas, que havia viscut el Maig del 68 a París i a tothora transmetia un fort esperit crític i combatiu.

Tot això passava a Granollers mentre dins del Front s'intensificava el debat entre la línia tradicional defensada pels veterans –fundadors però minoritaris– i la línia comunista defensada pels joves –novinguts però majoritaris. L'entrada al Front de Valls, Ribas i Piguillem va ser, doncs, just en el moment en què s'estava gestant l'escissió que donaria lloc al PSAN. Sense dubtar-ho ni un moment, els joves independentistes granollerins van posicionar-se al costat dels escindits, és a dir, dels fundadors del Partit Socialista d'Alliberament Nacional.

Salvador Casanova, en canvi, no va voler implicar-se en aquell debat, que ell trobava contraproduent perquè trencava la unitat d'acció del FNC. Casanova era un home molt pràctic i gens teòric, que sempre i en tot lloc va defensar la unitat d'acció per sobre de qualsevol divergència teòrica. Per això, en el primer moment no hi va voler fer cap pas, tot i que finalment els joves l'acabarien convencent d'entrar al PSAN. Perquè el cert és que l'escissió del FNC que va donar lloc al PSAN és recordada per tothom com a emblemàtica per la poca conflictivitat: els dirigents del Front que van decidir quedar-se al partit històric i no entrar al PSAN van donar *vietnamites*¹⁹ i tot tipus de material i estructura als joves escindits alhora que van acordar les diferents estratègies que calia seguir a partir d'aleshores. Va ser, doncs, una escissió totalment pacífica i dialogada. Una circumstància que va acabar de convèncer Casanova, ja empès per la convicció del seu company de lluita Miquel Blancher, que també havia entrat al PSAN.

Tot i això, com que el PSAN naixia a partir de la secció universitària del Front, Salvador Casanova va deixar de ser l'enllaç del partit

¹⁹ Nom que rebien les impremtes que s'utilitzaven a la clandestinitat.

per enquadrar-se dins del Consell Executiu del partit,²⁰ que era l'òrgan encarregat de la direcció política, la coordinació del partit i l'aparell de propaganda. A partir d'aleshores l'enllaç entre la direcció i la militància comarcal va passar a ser Jordi Valls, que era qui anava a Barcelona –gairebé setmanalment– per participar en els debats polítics i les ponències, rebre les instruccions estratègiques i endur-se els exemplars de la revista *Lluita* (portaveu del PSAN) cap a Granollers. Les reunions a Barcelona es feien sempre en llocs diferents, ja que el PSAN no tenia ni volia tenir seu oficial per evitar ser detectats per la policia espanyola. Així, les reunions es feien sempre a les cases particulars dels dirigents, ara a casa d'en Josep Ferrer, ara a casa d'en Joan Armet, d'en Jordi Guardiola...

Malgrat tot, Casanova continuava sent «l'avi» –com li deien els joves–, l'eix vertebrador, juntament amb Joan Camps i Miquel Blancher, de l'independentisme al Vallès Oriental, ja que eren els connectors de les diferents generacions, entitats i organitzacions. Eren els referents, fins i tot aleshores, quan en Casanova ja no encapçalava l'activisme dels joves, ara ja estructurats en el primer nucli del PSAN a Granollers, format per Jordi Valls, Rosa Ribas, Anna Bosch, Amadeu Sauri, Anna Piguillem, Jordi Altarriba, Joan Catafal i Montserrat Lorente, entre altres. La forta implicació política d'aquell grup va fer que uns quants d'entre ells acabessin vivint junts en un pis de Barcelona durant un parell d'anys en què van compatibilitzar les seves respectives feines –vinculades a l'ensenyament– amb la formació política en els seminaris del PSAN.

D'aquells seminaris, que van ser molts i diversos, els més impacants, pel lloc i per l'escenificació de les ponències, van ser els que la direcció del partit va organitzar en un pis atrotinat de la Rambla, al costat mateix del Liceu (justament allà on ara, després de la remodelació, hi ha l'annex del Liceu), i als quals va assistir Anna Bosch, del Figaró, que havia entrat al PSAN provinent de Comissions Obreres. Bosch havia treballat en diverses fàbriques i de tots aquells joves militants independentistes era la que amb més força reivindicava la tasca social del partit, una tasca que la revista *Lluita* explicava en els termes següents: «Cal que a través d'aquesta lluita econòmica, la classe treballadora vagi descobrint les arrels polítiques de la seva oposició al capital. El paper del

²⁰ El Consell Executiu del PSAN estava format per Josep Ferrer, Joan Armet, Enric Padrosa, Blanca Serra, Teresa Alabèrnia, Carles Castellanos, Rafael Castellanos, Pere Terrado, Josep Ribas i Salvador Casanova.

partit resideix justament –en l’aspecte ideològic– en la potenciació i acceleració d’aquest procés de clarificació política a través de la lluita.»²¹ Una reflexió que anava precedida d’una llarga llista de manifestacions i accions de protesta dutes a terme pel PSAN en desenes d’empreses d’arreu del Principat, però fonamentalment al Barcelonès i el Baix Llobregat.

No tot eren protestes, sinó que també hi havia una forta vocació d’implicació social amb el que aleshores s’anomenava proletariat. És en aquest sentit que s’explica la iniciativa de la Rosa Ribas d’entrar a treballar en una fàbrica amb l’únic objectiu de viure personalment les precarietats laborals i socials. Per aquest motiu, durant una època cada dia a les sis del matí la dona d’en Salvador Casanova, la Maria Tintó, agafava el sis-cents per anar a recollir la Rosa Ribas i dur-la fins a la fàbrica, on feia tota una jornada laboral que després explicava als seus companys de partit, que debatien la manera de connectar la lluita política del partit amb la realitat social de les classes populars.

Aquella estratègia social, però, no anava en detriment de l’activisme de carrer, i malgrat que bona part del nucli del PSAN vallesà vivia en aquells moments a Barcelona, l’activitat a Granollers no defallia, sinó tot el contrari. En Salvador Casanova, malgrat que no participava en moltes de les accions del PSAN, continuava sent «l’avi», i és en aquest sentit que els militants recorden que, per exemple, va ser Casanova qui va idear un sistema casolà per fer les pintades més ràpidament i menys cansadament, ja que aleshores no hi havia esprais i tot es feia a pinzell i brotxa. I escriure amb lletres grosses i vistoses «Socialisme i Països Catalans» amb la signatura omnipresent del PSAN no era ni fàcil ni ràpid. No ho era fins que en Casanova va inventar un aparell que unia els pots de pintura a una manxa manual i aconseguia pintar més ràpidament i sense embrutar-se tant, un fet cabdal a l’hora de passar els nombrosos controls policials de la comarca.

A part de participar en pintades, llançament de fulls volants i fins i tot accions més dures, com les de fer de grups de suport en protestes obreres –de vegades amb barres de ferro, per si de cas–, també se seguïen fent les conferències al pis de l’Agrupació

²¹ *Lluita*, 5, març-abril del 1970.

Sardanista del carrer Barcelona, on també van començar a assistir joves Minyons Escoltes. Aquell pis, doncs, va consolidar el seu paper de punt de trobada de l'independentisme granollerí i vallesà en plena dictadura franquista.

L'expansió de complicitats tant en el món sindical com sobretot en el món universitari vinculat al magisteri, va convertir Granollers i la comarca en un dels níus més fèrtils del PSAN. De fet, tot i que és impossible certificar el nombre de militants amb carnet, sí que es pot afirmar que durant els primers setanta, el PSAN tenia, entre militants i simpatitzants, una xarxa de més de quaranta activistes al Vallès Oriental. En aquell context efervescent, Jordi Valls, a més de fer d'enllaç entre la direcció del partit i la militància, també va fer de contactador. Aquesta tasca consistia a conèixer els candidats a militant abans que aquests coneguessin els dirigents nacionals.

Jordi Valls va fer de contactador de gent de Manresa, entre els quals hi havia l'actual conseller d'Innovació del govern català, Josep Huguet; de gent de Vic, entre els quals hi havia en Francesc Codina, també d'ERC; de gent de Caldes, com en Joan Casas, actual degà del Col·legi d'Economistes de Catalunya; de gent de Sant Celoni, amb l'artista Jordi Pujol al capdavant, entre molts d'altres. Granollers, doncs, va convertir-se en un dels eixos centrals de l'expansió del PSAN, que va arribar a tenir militants fins i tot en els municipis petits, com ara Tagamanent, on hi havia en Jordi Castellanos, parent d'en Carles Castellanos,²² conegut amb el sobrenom de *Caste*, dirigent del PSAN que a mitjan anys setanta va encapçalar la fundació d'IPC²³ primer i del Moviment de Defensa de la Terra,²⁴ després.

Eren temps efervescents i tant la policia espanyola com la Guàrdia Civil semblaven desbordades per l'augment de la lluita antifranquista clandestina. Perquè al creixement del PSAN s'afegia el de les lluites sindicals, sorgides no només del PSAN sinó també del

²² Podeu llegir la seva biografia a Carles Castellanos (2003): *Reviure els dies. Records d'un temps silenciats*, Lleida, Pagès Editors.

²³ IPC són les sigles d'Independentistes dels Països Catalans, la formació nascuda el 1979 de la fusió del PSAN-P i l'OSAN (Organització Socialista d'Alliberament Nacional) de la Catalunya Nord.

²⁴ El Moviment de Defensa de la Terra, MDT, considerat el braç polític de Terra Lliure, va néixer el 1984 de la fusió del PSAN i l'IPC.

PSUC, de les Comissions Obreres i del Partit Comunista, alhora que des de l'àmbit catòlic també començaven a destapar-se iniciatives antifranquistes. En va ser un exemple el contenciós que va enfrontar el setmanari *Granollers Comunitat Cristiana* amb el Ministeri d'Informació i Turisme del govern espanyol, que va amenaçar de tancar Gràfiques Garrell.²⁵

El PSAN, però, era l'organització més activa de Granollers i rodalia, tant en l'àmbit associatiu i cívic –que implicava centenars de persones al voltant de les plataformes d'accions cíviques i de les plataformes de mestres– com sobretot en l'activisme, on es notava l'augment constant de militants provinents de l'àmbit estudiantil i universitari. Va ser aleshores quan van néixer els Comitès d'Acció d'Ensenyants, els CAE, que eren les plataformes de mestres sorgides del PSAN i que van esdevenir l'eix vertebrador de la nova pedagogia –la de l'escola Rosa Sensat²⁶– a la comarca. Entre els poquíssims documents de l'època rescatats, hi ha un article de la revista *Lluita* molt il·lustratiu sobre la implicació del PSAN en l'ensenyament: «Cal una col·laboració dirigida a cobrir les deficiències de l'ensenyament oficial, estacat en els seus programes d'estudi, ja sigui en els aspectes propis de cada professió, o en els aspectes socials per augmentar el nivell de consciència política.»²⁷

En aquest sentit, una de les iniciatives d'aquella època va ser la guarderia Les Orenetes, que Anna Piguillem va fundar dins d'una fàbrica de puntes –una fàbrica tèxtil– de la Roca del Vallès. Piguillem, juntament amb l'Assumpta Margenat i la Maria Torrents, també membres dels CAE, van dirigir aquella guarderia amb una clara vocació social i d'esquerres. Un dels membres més actius dels CAE, tot i no militar al PSAN, va ser en Josep Segalés, que uns anys més tard traslladaria la seva experiència i la seva vocació a Mèxic, on encara viu. Aquella tasca pedagògica, els militants del PSAN

²⁵ Joan Garriga (2004): *Franquisme i poder polític a Granollers (1939-1975)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 231.

²⁶ L'any 1965, de manera clandestina, s'inicià a Barcelona l'Escola de Mestres Rosa Sensat, escola pensada per ensenyar a altres mestres més joves ja en exercici que volguessin millorar el seu treball, reflexionant conjuntament. Els responsables de la iniciativa són Marta Mata amb altres mestres de diverses escoles, mestres amb uns deu anys d'experiència renovadora en petites escoles que anaven contracorrent, i amb el suport d'alguns pares d'alumnes i altres persones interessades. Tot això, amb l'ajuda dels qui ja tenien més experiència, entre ells alguns mestres que havien creat i participat del moviment pedagògic d'abans de la guerra civil espanyola: A. Ferrer, A. Galí, A. Martorell i P. Vila.

²⁷ *Lluita*, 5, març-abril del 1970.

la compaginaven amb un activisme independentista incansable. Així, al mateix temps que l'Anna Piguillem i la Montserrat Lorente imprimien els butlletins dels CAE amb una *vietnamita* que tenien amagada a Sant Feliu de Codines, també feien els fulls volants que, de matinada, eren llançats als punts més conflictius del moment. Per exemple, si la Sati de la Garriga era escenari de protestes, els independentistes s'hi acostaven a les cinc del matí per llançar-hi centenars de fulls volants en què el PSAN engrescava els treballadors a lluitar pels seus drets laborals.

Queda clar, doncs, que on el PSAN tenia la xarxa de simpatitzants més consolidada era en l'àmbit de l'ensenyament, dels mestres. Els Comitès d'Acció d'Ensenyants tenien tanta força que el PSUC i Bandera Roja²⁸ –molt ben implantats a Mollet i tot el Baix Vallès– van intentar acostar-s'hi amb les seves Comisiones de Maestros que, com el seu nom indica, tenien tot un altre caire.²⁹ L'objectiu del PSUC era captar militants per estendre la seva influència més enllà del Baix Vallès, però no se'n sortia. De fet, en aquella època la inèrcia era inversa i fins i tot militants socialistes de pes com Josep Maria Obiols (conegut amb el sobrenom de *Raimon*, que ha acabat sent el seu únic nom polític), aleshores enquadrat dins del Moviment Socialista de Catalunya,³⁰ va demanar d'entrar al PSAN. La Rosa Ribas va preparar la reunió amb la direcció del partit en un pis llogat a Barcelona, però finalment Obiols no es va decidir i es va mantenir dins el Moviment Socialista, els membres del qual eren coneguts amb el sobrenom de *músics*.

Paral·lelament, el Front Nacional de Catalunya continuava existint i, amb un to sempre unitari sense esmentar cap sigla concreta, continuava fent crides durant les dates assenyalades. És el cas de l'Onze de Setembre d'aquell 1971 en què la Joventut Obrera del Front Nacional, juntament amb el Bloc Català d'Estudiants, va

²⁸ Organització Comunista Bandera Roja era una escissió del PSUC del 1968, liderada per Alfons Carles Comín i Jordi Solé Tura. Entre els seus militants hi havia en Federico Jiménez Losantos, Josep Piqué i Pilar del Castillo.

²⁹ Una mostra de la ideologia de Bandera Roja i del PSUC el trobem en els textos publicats pel fundador i dirigent molletà Jordi Solé Tura. Al seu llibre *Catalanismo y revolución burguesa*, afirma que el nacionalisme català és un invent de la burgesia en una línia que l'ha portat a fer afirmacions com la següent: «L'autodeterminació seria perjudicial per a Catalunya» (*Avui*, 1986).

³⁰ El Moviment Socialista de Catalunya, nascut el 1945, als anys seixanta i setanta va ser el bressol de Convergència Socialista de Catalunya, Partit Socialista-Congrés i Partit Socialista-Reagrupament, que van ser els nius del sector catalanista de l'actual PSC.

distribuir un tríptic en què feia una crida «a les organitzacions de massa que lluiten per la reivindicació obrera, a les organitzacions confessionals de tanta penetració en la lluita, al moviment camperol, als partits polítics, adreçem aquesta crida a tots els qui d'una forma o una altra se sentin vinculats al país català i a la seva lluita per la llibertat i la democràcia».

Més enllà d'aquelles crides unitàries, que com que eren fetes en dates molt assenyalades, eren compartides per tots els independentistes, els joves militants del PSAN mantenien una actitud més agosarada i llançada del que moltes vegades aconsellava «l'avi», però tot i això sempre van comptar amb l'incansable suport d'en Salvador Casanova. En aquella època va arribar a esdevenir llegendària, dins de la comarca, la imatge d'en Salvador conduint el seu «dos cavalls» acompanyat sempre de joves, i entrant i sortint de reunions o anant a fer pintades o llançar fulls volants.

En una d'aquelles sortides, el vespre del 25 de setembre del 1971, la Guàrdia Civil va sorprendre en Salvador Casanova, que aquell dia anava acompanyat d'en Jordi Valls i l'Oriol Castanys, mentre anaven, segons els informes policials, «a la siembra de unas cuartillas impresas a multcopista en catalán y que hacían referencia a las inundaciones ocurridas en la región catalana terminando con un llamamiento a los catalanes para acabar con el gobierno de gángsters e irresponsables y otras frases de evidente matiz subversivo, apareciendo firmadas por la Comissió d'Activitats Comarcals del Vallès.»³¹

Aquella signatura posava al descobert una altra de les moltes estructures cívicosocials creades pel PSAN, motiu pel qual la Guàrdia Civil va detenir Casanova i Castanys, però no Valls, que va aconseguir fugir gràcies a la poca perícia policial: la detenció es va fer davant del pas a nivell de Mollet del Vallès i pocs instants abans del pas d'un tren, motiu pel qual les barreres es van abaixar. Va ser aleshores quan el cotxe de la Guàrdia Civil va aturar-se just al darrere del «dos cavalls» d'en Casanova i els tres independentistes es van veure obligats a sortir amb les mans enlaire mentre eren encanonats pels tricorns.

³¹ Cita policial recollida a Salvador Casanova (1988): *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, pàg. 26

Primer exemplar del butlletí *Vallès en Lluita*, publicació que feia de portaveu de les Comissions d'Accions Cíviques (arxiu de Joan Garriga i Andreu).

A dalt, primer exemplar dels *Papers de Treball i d'Informació*, que el PSAN va crear per formar els seus militants. A baix, un cartell propagandístic de les Joventuts Revolucionàries Catalanes, les Joventuts del PSAN, nascudes a Santa Eulàlia de Ronçana el 1972 (arxiu de Joan Garriga i Andreu).

A dalt, capçalera del primer exemplar de la revista *Lluita*, que es va repartir mecanografiat i fotocopiats el setembre de 1969. A baix, capçalera de la revista *Lluita* de la formació política Independentistes dels Països Catalans. El 1980, arran de la divisió entre PSAN i IPC, la revista *Lluita* va passar a tenir dues edicions independents, una de cada formació política (arxiu de Joan Garriga i Andreu).

Cartell propagandístic del Front Nacional de Catalunya i portada del programa de la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme, que Salvador Casanova va encapçal·lar a Granollers a les eleccions del 15 de juny de 1977 (arxiu de Joan Garriga i Andreu).

En sortir, la Guàrdia Civil els va obligar a caminar en fila índia cap endavant per superar la filera de cotxes aturats esperant l'aixecament de les barreres i en direcció a la caserna de la Benemèrita que hi havia uns quants metres més enllà. En Jordi Valls, veient que la Guàrdia Civil els encanonava només per darrere, va situar-se el primer i va començar a accelerar el pas. Era negra nit i els cotxes no feien gaire llum, per la qual cosa quan els tricorns van adonar-se que en Valls s'havia separat uns quants metres i anava tot sol, ja era tard. Quan els guàrdies van començar a cridar «Que se escapa! Que se escapa!», per alertar els uniformats de la caserna, en Valls ja corria endinsant-se en la foscor i saltant al riu Caganell, que passava pel costat de la caserna. El fugitiu no va parar de córrer, enfangant-se fins als genolls i esgarrinxant-se amb les canyes, fins que va arribar a la part posterior de Can Gomà. Un cop allà, veient que la Guàrdia Civil no l'havia pogut seguir, va sortir a la carretera i va fer autostop per arribar a Granollers, on va contactar amb els advocats del PSAN abans de marxar cap a Barcelona per amagar-se en un dels pisos de militants que el partit havia disposat per a aquell tipus d'ocasions.

Jordi Valls va estar-se amagat a Barcelona una bona temporada, tal com establia el manual del PSAN. Mentrestant, però, a la caserna de la Guàrdia Civil de Mollet, Casanova i Castanys van ser interrogats i maltractats per dur fulls independentistes al cotxe. Casanova, que ja tenia causes pendents amb la policia espanyola, va ser empresonat primer a Granollers i després a la Model de Barcelona. El fiscal li va demanar tres anys de presó i deu mil pessetes de multa per escampar «propaganda ilegal». El judici es va fer força ràpidament, a Madrid, concretament al Tribunal de Orden Público, el TOP, que ocupava l'edifici que ara acull l'Audiència Nacional. Al final, el jutge va mantenir-li la multa de deu mil pessetes, però va rebaixar la condemna de presó de tres anys a un, del qual en va complir la meitat, sis mesos; sis mesos que Casanova va aprofitar per impartir classes de català al pati de la presó, d'amagat dels guardes. Era un lluitador incansable.

Així doncs, en Casanova va quedar fora de circulació durant uns mesos, però tot i que en Valls va haver d'estar-se amagat a Barcelona, no va abandonar la seva militància sinó que va mantenir els contactes amb la comarca, gràcies sobretot a les constants visites que els independentistes granollerins i vallesans feien a la capital catalana. De fet, l'estructura del PSAN d'aquella època ja com-

partimentava la militància en universitat i comarca, ensenyament i comarca, sanitat i comarca, barri i comarca... És a dir, que la formació i l'activitat sectorial no havia d'anar en detriment de la implicació i l'activisme amb els companys de comarca. Això sí, la detenció de Mollet va fer augmentar l'estat d'alerta dels militants, que van incrementar les mesures de seguretat en totes i cadascuna de les accions que feien. I és per això que avui dia és molt difícil, per no dir impossible, trobar documentació escrita d'aquella època: tots els papers es cremaven cada cop que s'intuïa una operació policial, cosa que passava sovint. Es cremaven papers sortint del cotxe, a la llar de foc de casa, al carrer després d'haver fet una pintada... Tot cremat. Però l'activisme no cessava, sinó ben al contrari si fem cas de l'augment d'informes de la Guàrdia Civil.

És en aquest context que l'hivern del 1971 centenars d'estudiants de l'Institut de Batxillerat (l'actual Antoni Cumella) van decidir de sortir al carrer per manifestar-se contra les males condicions del centre i, sobretot, contra la política educativa del govern espanyol. Era el primer cop des del 1939 que els carrers de Granollers vivien una protesta popular contra el règim. La manifestació va avançar pel centre de la ciutat fins que la Guàrdia Civil va decidir dissoldre-la.

Aquella protesta –tot i no estar documentada enlloc– no va passar desapercebuda a ningú: va posar en alerta tant les autoritats franquistes locals, d'una banda, com la direcció comarcal del PSAN, de l'altra. Va ser l'Anna Bosch, que aleshores compaginava la militància al PSAN amb la seva feina i el Teatre de l'Associació Cultural de Granollers,³² qui va posar-se en contacte amb els estudiants més actius d'aquella protesta, en Pere Canal, en Josep Margenat, en Manel Bofill i en Jaume Maspons entre altres.

Anna Bosch va presentar-los en Jordi Valls, l'home enllaç amb la direcció nacional del partit, que va ser qui els va convidar a assistir a unes xerrades sobre política i història. La pressió policial sobre l'independentisme havia obligat els dirigents del PSAN a canviar regularment el lloc de les conferències, seguint els consells del veterà Salvador Casanova. És per això que les xerrades a les quals

³² El Teatre de l'Associació Cultural (TAC) va ser l'entitat que va programar la primera representació teatral d'Els Joglars a Granollers, al Casino-Club de Ritme a principi del 1972, amb l'obra *Cruel Ubris*.

van ser convidats aquells joves estudiants de l'Institut de Batxillerat no es van fer al pis del carrer Barcelona sinó a la rectoria de la parròquia de Sant Esteve, amb l'assistència de desenes de joves provinents tant del món estudiantil com de l'escoltisme granollerí i també dels grups parroquials. Tot i aquella diversitat, el conveniment que tothom compartia una mateixa sensibilitat nacional i el context de clar creixement de la lluita antifranquista van fer que a la rectoria de Granollers, a més d'història també s'hi parlés de política i de lluita clandestina sense gaires tabús, i s'arribés a debatre fins i tot la lluita armada d'ETA.

Aquelles trobades inicials van engrescar els joves de l'Institut de Batxillerat a implicar-se en l'activisme clandestí, i és en aquest context que els informes policials recullen amb preocupació la confiscació de 600 fulls volants clandestins escampats per Granollers i signats pel PSAN i CCOO. El text dels fulls (en castellà el de CCOO i en català el del PSAN) denunciava la brutalitat de la Guàrdia Civil, la policia i la Brigada Social en la repressió de les queixes obreres, i reclamava l'alliberament dels treballadors detinguts i la seva readmissió a les fàbriques d'on havien estat acomiadats. Quedava clar, doncs, que el PSAN tenia estructura a Granollers i que la seva implicació s'escampava en tots els àmbits de la lluita antifranquista.

Tant era així que els militants del PSAN granollerins s'implicaven sovint en lluites fora de la comarca, ja fos al Vallès Occidental, al Baix Llobregat o al mateix Barcelonès, unes lluites que, molts cops, suposaven anar a parar a mans de la policia. És el cas de Pere Canal, que ja aquell any va ser detingut per la Guàrdia Civil en una acció de suport a un grup de treballadors de Montcada i Reixac. Es tractava d'una acció conjunta del PSAN i Comissions Obreres, que engrescaven els treballadors a fer una vaga que la direcció de l'empresa i la policia volien evitar de totes totes.

La forta pressió policial i també –per què no dir-ho– la pressió social granollerina convertia en gairebé heroica la decisió d'entrar a militar en un partit com el PSAN, però malgrat tot, aquells cinc o sis estudiants que havien encapçalat la primera manifestació antifranquista van aconseguir aplegar una trentena de joves i adolescents que l'estiu del 1972, reunits a la masia de can Maspons a Santa Eulàlia de Ronçana, van fundar les Joventuts Revolucionàries Catalanes, les JRC. Aquells trenta fundadors inicials, entre els quals hi havia un

joveníssim Josep Pujadas –futur alcalde de Granollers pel PSC–, eren vinguts de la Garriga, de l’Ametlla del Vallès, Llinars del Vallès, Sant Celoni, Vilanova del Vallès, Santa Eulàlia de Ronçana i Granollers, però també del Vallès Occidental i del Maresme, i esdevenien la primera organització política juvenil amb voluntat d’estructurar-se arreu dels Països Catalans i sempre dins l’òrbita i els objectius del PSAN. D’entre els més joves, ja destacaven l’Isidre Pegenaute, que, malgrat la seva joventut, transmetia carisma i energia a tot el seu entorn, on també hi havia l’Oriol Maspons, l’Anna Bachs i una bona colla d’adolescents que, tot i la seva empena i implicació, la direcció del PSAN no volia que anessin a les reunions del partit, per la seva pròpia seguretat.

Els primers textos d’aquella nova organització deixen clar que la tria del nom, Joventuts Revolucionàries Catalanes, «significa la preponderància de la línia favorable a una orientació de masses i la voluntat de partir d’una autonomia organitzativa respecte al partit». ³³ És a dir, que els joves vallesans militants del PSAN se sentien prou forts per estructurar una organització independentista i revolucionària amb identitat pròpia, tot i mantenir-se sempre dins de l’òrbita del PSAN. Van esdevenir, de fet, les joventuts del PSAN i van aconseguir créixer no només al Vallès Oriental sinó també al Barcelonès, el Baix Llobregat, el Gironès, el Camp de Tarragona, Osona i el Bages.

Eren moments d’esclat organitzatiu i d’activisme disparat. Les conferències al carrer de Barcelona se seguïen fent –encara que de vegades es canviés l’emplaçament per motius de seguretat–, però el nucli dirigent del PSAN a la comarca ja havia creat la seva pròpia dinàmica de reunions, que es feien tant al taller de fusteria d’en Salvador Casanova com, sobretot, en boscos i descampats dels voltants de Granollers. De fet, a l’estiu, la majoria de reunions es feien al bosc i al pla de Palou, i algunes van convertir-se en autèntics aplecs independentistes en què participaven desenes de joves –fins a més d’un centenar, alguns arribats fins i tot des del País Valencià–, que hi escoltaven conferències polítiques, històriques i culturals, sovint acompanyades d’actuacions musicals.

³³ Cita del document *Papers de les Joventuts Revolucionàries Catalanes*, editat el juny del 1977.

És en aquell context d'efervescència que el 7 de setembre del 1972, un dijous de mercat, els joves independentistes del PSAN van fer l'acció més sonada d'aquella època. Una acció pensada per celebrar l'Onze de Setembre que va aconseguir trasbalsar les autoritats franquistes locals. Després que l'Anna Piguillem s'hagués passat tota una nit a la botiga cosint nou cintes vermelles i grogues de deu metres de llargada per confeccionar una senyera gegant (bandera prohibida i, per tant, impossible de comprar o trobar enlloc), un grup de militants format tant pels més joves, com en Pere Canal per exemple, però també pels més veterans, com en Jordi Valls, van pujar al terrat de l'edifici de la Caixa de Pensions, a la plaça Maluquer i Salvador –és a dir, al cor de Granollers– i van lligar la senyera casolana gegant, enrotllada amb centenars de fulls volants a dins i tensada amb una corda connectada a una metxa encesa que en Manel Bofill havia manllevat d'una pedrera. La metxa era llarga i els donava uns quants minuts per sortir de l'edifici. Al mateix temps, un altre grup s'havia enfilat al terrat del número 15 de la plaça de Perpinyà per connectar un despertador amb un petit detonador casolà lligat al botó de l'alarma antiaèria que les autoritats franquistes feien sonar cada 28 de gener per commemorar l'entrada de les forces d'ocupació a la ciutat.

Els minuts de temps de la metxa eren més curts que els minuts programats al despertador, però tot estava pensat per augmentar el desconcert policial, com així va ser. Quan faltaven pocs minuts per a les deu del matí, és a dir, en plena ebullició del mercat del dijous, la metxa va arribar al final i va cremar la corda que aguantava la senyera gegant enrotllada, que es va deixar anar i va ocupar bona part de la façana de l'edifici de la Caixa mentre centenars de fulls escrits en català per les dues cares i signats amb la senyera estelada van escampar-se pel mercat i van provocar tot un daltabaix. Immediatament, la Guàrdia Civil va córrer cap al terrat, on ja no hi havia ningú.

De fet, els joves independentistes autors d'aquella acció s'estaven a la terrassa de la Fonda Europa observant, riallers, com els tricornis anaven de bòlit. I encara hi van anar més quan, uns vint minuts més tard, el despertador de la plaça de Perpinyà contactava el botó de l'alarma antiaèria, que va començar a sonar i va espantar totes les paradetes del mercat, que es va aturar sobtadament. Aleshores, les corredisses de la Guàrdia Civil es van dirigir cap a la plaça de Perpinyà, però en arribar al terrat no només no hi van trobar ningú

sinó que s'hi van trobar el despertador lligat a una llauna on els militants del PSAN havien escrit: «No tocar, explosivos».

La por dels membres de la Guàrdia Civil i de la Policia Municipal va fer que triguessin catorze llargs minuts a desconnectar l'alarma antiaèria que estava estabornint tot el mercat. I, mentrestant, a la terrassa de la Fonda Europa tot eren somriures i rialles. Aquella acció va ser molt comentada per tothom i va enfurismar moltíssim les autoritats franquistes de la ciutat, que van desconnectar definitivament l'alarma antiaèria. És a dir, que arran d'aquella acció del PSAN, les autoritats franquistes granollerines van decidir no fer sonar mai més l'alarma antiaèria per commemorar l'entrada de les forces d'ocupació a Granollers. La Guàrdia Civil va fer un informe en què denunciava que l'acte havia estat combinat i molt ben organitzat i que, per tant, calia augmentar la vigilància policial. I, tot i que en cap moment no s'apuntava a cap organització concreta, la Guàrdia Civil estava convençuda que aquella acció havia de tenir alguna cosa a veure amb l'Assemblea de Catalunya.

I no s'equivocaven. Perquè l'Assemblea de Catalunya, nascuda oficialment un any abans, el 7 de novembre del 1971 a l'església de Sant Agustí de Barcelona, per iniciativa de la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, tenia a Granollers un dels principals focus impulsors. No només perquè el PSAN en ple en formava part sinó sobretot perquè en Salvador Casanova s'ho va agafar com una empresa personal. De fet, en les actes de les primeres reunions de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya ja es destaca l'assistència de l'Assemblea Democràtica de Granollers, formada pel mateix Salvador Casanova, Joan Camps, Montserrat Lorente, Rosa Ribas i Jordi Valls.

A Granollers es van fer debats molt vius i els fundadors de l'Assemblea de Catalunya reconeixen que si finalment es va incloure dins dels quatre punts programàtics el del dret a l'autodeterminació va ser perquè el PSAN i tot el seu entorn van forçar la situació. I un dels motors d'aquella força va ser Granollers. Era tan forta la implicació granollerina i vallesana que de seguida va sacsejar tota l'Assemblea de Catalunya. L'esperit unitari i pragmàtic de Casanova el va empènyer a crear, ja el març del 1972, el Grup de no Alineats de l'Assemblea de Catalunya. Va ser una iniciativa personal de Casanova, que va tenir el suport de Josep Dalmau, rector de Gallifa, i de Ricard Lobo, i que visualitzava el rebuig frontal al politiqueig

i a les maniobres partidistes dins de l'Assemblea, unes maniobres encapçalades per un PSUC que volia dominar l'Assemblea. No és casual que l'Assemblea de Granollers, juntament amb la del Bages –encapçalada per Josep Huguet, també del PSAN–, consti com una de les assemblees més actives i decidides en la fundació de l'Assemblea de Catalunya.

Al marge de l'Assemblea, l'activisme del PSAN continuava creixent, com també ho feia la formació teòrica dels militants. Així, paral·lelament a l'acció de la bandera i l'alarma antiaèria, el mateix setembre del 1972 naixia el butlletí *Vallès en Lluita*, amb el subtítol «Portaveu de les CAC». Les CAC eren les Comissions d'Accions Cíviques, una de les diverses plataformes nascudes dins el PSAN amb l'objectiu de crear xarxes de complicitats i d'activisme. Ja en aquell primer butlletí s'afirma que «les CAC neixen de la necessitat d'organització que tenen les classes populars per enfrontar-se a l'explotació capitalista, la qual es tradueix als nostres pobles en una manca total de serveis públics (escolarització, sanitat, higiene, transports, urbanisme, etc.), l'oposició sistemàtica dels ajuntaments a tot intent de promoure una cultura no alineada i l'encariment del cost de la vida, agreujat per impostos i contribucions».³⁴

Quedava clara, doncs, la voluntat del PSAN d'encapçar totes i cadascuna de les lluites socials, encara que fossin protestes urbanístiques locals. En aquest sentit, *Vallès en Lluita* pretenia, segons les seves pròpies paraules, «ser un mitjà a través del qual puguem donar a conèixer clarament aquelles situacions plantejades a la nostra comarca, la sola informació de les quals suposa ja una denúncia de l'actual societat capitalista. La nostra revista es farà ressò també de la lluita del moviment obrer i de qualsevol altre sector anticapitalista».³⁵ I per deixar clara la seva voluntat d'arribar a tots els barris, la revista s'editava en format bilingüe català i castellà.

Les reunions del PSAN es continuaven fent, tant a Barcelona ciutat com a Granollers, alhora que les Joventuts Revolucionàries Catalanes es consolidaven entre els ambients juvenils. I el 10 d'abril del 1973 més de 250 alumnes de l'Institut de Batxillerat (l'actual

³⁴ *Vallès en Lluita*, 1, setembre del 1972.

³⁵ *Ibidem*.

Antoni Cumella) tornaven a sortir al carrer per manifestar-se en contra de les males condicions del centre i, sobretot, en contra de la política educativa del govern espanyol. La manifestació –vigilada de molt a prop per la Guàrdia Civil– es va fer sense incidents, però va aturar les classes d'aquell dia 10 i també de l'endemà, dia 11. És a dir, que la protesta tenia esperit de vaga, decidida en assemblea, un gest que va neguitejar molt les autoritats franquistes perquè tot i que les classes van tornar a la normalitat el dia 12, el cert és que els estudiants havien plantat cara –pacíficament però decididament– a la Guàrdia Civil, i ja era la segona manifestació que feien després de la del 1971.

Mentrestant, l'activitat de l'Assemblea de Catalunya, que a la capital vallesana s'estructurava al voltant de l'Assemblea de Granollers, no s'aturava. Salvador Casanova anava amunt i avall, de Barcelona a Granollers i de Granollers a la resta de pobles de la comarca on hi havia militants independentistes. Tant era així que Casanova gairebé va abandonar la seva feina al taller per dedicar-se plenament a l'Assemblea. Només treballava el just per cobrir les seves despeses personals, que havia anat reduint al mínim, perquè, en paraules del mateix Casanova, «he descobert que per viure es necessita molt poc (...) i donada la meua condició d'autònom, jo amb un parell d'hores diàries que treballi en tinc suficient per a les necessitats més elementals»³⁶. I el cert és que Casanova va ser un exemple de clara austeritat per tal de poder centrar-se en l'Assemblea, i es va convertir en un dels seus capdavanters, tant en les reunions de la Comissió Permanent com en l'organització d'actes, com per exemple la Diada Nacional.

En aquest sentit Casanova va ser un dels principals organitzadors materials de la Diada del 1972, que va aconseguir reunir tres mil persones a Ripoll en tot un desafiament a les autoritats espanyoles. Aquell dia la policia va detenir en Lluís Maria Xirinacs, amb qui Casanova havia començat a fer una forta amistat que el va dur a implicar-se encara més en l'Assemblea i, sobretot, en la seva difusió internacional, que el va dur fins i tot a Itàlia formant part de la delegació nacional de l'AC, integrada per catorze persones.

Tot això no evitava que a Granollers, els seus companys de lluita mantinguessin un activisme sense treva, aleshores ja molt centrat

³⁶ Salvador Casanova (1988): *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, pàg. 32.

en l'Assemblea de Catalunya, ja que tant el FNC com el PSAN en formaven part i també creien fermament que, després d'uns anys de lluita solitària, havia arribat el moment d'unir totes les forces en una estratègia unitària que pogués arribar a ser definitiva per al país. Els joves militants granollerins es van encomanar de l'entusiasme de «l'avi» i també es van implicar de ple en l'Assemblea de Granollers.

De fet, alguns d'aquells militants reconeixen que, després dels intensos anys d'activisme descrits fins ara, l'Assemblea va fer que, sobretot als ulls dels més escèptics, la lluita independentista i antifranquista tingués un sentit indiscutible. Una reflexió que Casanova ja feia aleshores i que el va dur a allunyar-se cada cop més de la dinàmica de partit del PSAN –que ell considerava massa encallat en debats interns purament teòrics i ideològics– per centrar-se de forma gairebé exclusiva en l'Assemblea. I el cert és que l'Assemblea de Granollers es va convertir en l'eix vertebrador de tota la política antifranquista de la comarca.

Aquell entusiasme, però, també va ser copsat per la Guàrdia Civil, que el 4 de novembre del 1973 va obrir diligències a Granollers després que el Grup d'Informació de la Benemèrita local informés de l'aparició de nombroses pintades reivindicatives i solidàries amb els 113 detinguts a Barcelona durant la reunió de l'Assemblea de Catalunya a la parròquia de Maria Mitjancera. I és que entre els detinguts hi havia diversos vallesans: l'Eulàlia Berenguer, en Joan Sanjuan,³⁷ en Toni Verdager i, és clar, en Salvador Casanova. Miquel Blancher va escapar-se'n perquè s'havia adormit i no havia arribat a entrar a l'assemblea.

El dia dels fets va ser el 28 d'octubre a dos quarts d'onze del matí, quan la policia va encerclar tota la parròquia de Maria Mitjancera i un cop tancats tots els accessos els uniformats van entrar a dins de l'església barcelonina armats amb metralletes i pistoles i van detenir tots els 113 membres de la Comissió Permanent de l'Assemblea. Casanova va ser detingut i empresonat sota una pena de 200.000 pessetes de multa (una quantitat desorbitant per a l'època) «por haber sido sorprendido in fraganti (...) formando parte de una reunión clandestina (...) para la celebración de una 'Asamblea

³⁷ Joan Sanjuan esdevindria, el 1979, el primer alcalde democràtic de Martorelles, pel PSUC.

de Cataluña', impartir las bases i consignas para el desarrollo de una actividad de instigación y lucha contra el Gobierno español en el campo político e intensificar y fomentar la discordia entre los españoles».³⁸

Aquell era l'últim paràgraf d'una fitxa policial, la de Casanova, que ja era força llarga: «Atendidos sus antecedentes: el 27-10-1961 y el 14-11 del mismo año se le cita en notas informativas sobre actividades catalanistas en Granollers. Detenido en manifestación conmemorativa del aniversario de la muerte de Casanovas. Participante en la mayoría de las manifestaciones de carácter separatista celebradas en Cataluña. El 24-11-1971 el Juzgado de Orden Público se interesa sobre propagandas ilegales con él relacionadas que le califican como una notoria amenaza para la pacífica convivencia social y revelan su destacada personalidad de agitador y su mani-fiesta peligrosidad para el orden público.»³⁹

Salvador Casanova començava a ser un detingut incòmode tant per a la Guàrdia Civil com per a la Policia Municipal o la Brigada Regional d'Investigació Social, perquè el cas és que tots el coneixien. És per això que, amb la fitxa policial de Casanova a les mans, el fiscal no va dubtar gens a l'hora de canviar la petició inicial de presó provisional amb fiança per la de presó incondicional comunicada, un canvi que va afectar tots els detinguts, ja que la reunió a la parròquia de Maria Mitjancera «ha ocasionado una profunda alteración en la situación normal de la Región Catalana».⁴⁰

I el cert és que en això darrer el fiscal tenia raó: la detenció dels 113 havia trasbalsat tot el món polític clandestí i el fet que hi hagués diversos vallesans detinguts, amb Casanova al capdavant, va mobilitzar tota la militància de Granollers i la comarca. A part de les pintades, tothom es va implicar en l'organització d'una improvisada nova comissió de l'Assemblea de Catalunya, convocada per al diumenge següent, 11 de novembre del 1973, a Vic.

La improvisació de la convocatòria, feta en plena eferescència de solidaritat i, sobretot, amb totes les forces policials en estat

³⁸ Salvador Casanova (1988): *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, pàg. 35.

³⁹ Salvador Casanova (1988): *Per una nova Ibèria*, Barcelona, La Magrana, pàg. 36.

⁴⁰ *Ibidem*.

de màxima alerta, va fer que la Guàrdia Civil se n'assabentés i muntés un fort dispositiu per encerclar tota la capital d'Osona. Totes les entrades a Vic van quedar tallades i la Guàrdia Civil va muntar controls a totes les carreteres que hi connectaven. Però la ràbia dels independentistes i dels milers de simpatitzants amb l'Assemblea de Catalunya va fer que, en comptes d'espantar-se, tothom percebés els controls policials com una provocació inacceptable. I la reacció va ser contundent: els centenars de cotxes vinguts d'arreu del país en direcció cap a Vic van girar cua, sí, però no per marxar cap a casa sinó per anar, primer cap a l'Ametlla del Vallès i d'allà cap a Granollers, que es va consensuar com a lloc final de la concentració de protesta.

Segons els informes policials, a l'Ametlla del Vallès s'havien aplegat més de mil cinc-cents persones amb pancartes i crits a favor de la llibertat, la República, l'Assemblea de Catalunya i, és clar, contra la dictadura. La consigna a l'Ametlla va ser «tots a Granollers i d'allà tots a la presó Model de Barcelona», que és on havien tancat bona part dels 113 detinguts a Barcelona. L'elevat nombre de manifestants, així com la seva actitud clarament decidida, va fer que la Brigada Regional d'Investigació Social demanés a totes les brigades i patrulles properes, incloent-hi la Unitat Mòbil de Logronyo, que es dirigessin a Granollers. I allà va esclatar tot. En arribar-hi els manifestants, que la policia va xifrar en més de cinc-cents, els carrers del Museu i d'Anselm Clavé van convertir-se en autèntics camps de batalla, amb cotxes bolcats, crits i llançament de pedres contra unes forces policials que no van dubtar a reprimir sense cap mirament la manifestació.

Els enfrontaments van ser durs i es va arribar a bolcar un cotxe de la Policia Municipal amb els ocupants a dins, que van ser obligats a sortir enmig d'empentes, cops i insults dels manifestants. Van ser moments molts tensos, d'autèntics avalots, en què els militants del PSAN, veient la magnitud de la repressió policial, de seguida van córrer a amagar-se als pisos dels amics i familiars. Tot eren corredisses i crits, cops de porra i detencions, moltes detencions. Al final, més de trenta detinguts van ser traslladats de Granollers –on havien estat interrogats per la Guàrdia Civil– als calabossos de la Brigada Regional d'Informació situats a Terrassa, on els van tornar a interrogar.

La brutalitat dels interrogatoris va obligar la policia a hospitalitzar uns quants detinguts, alguns dels quals amb lesions de gravetat. Aquella brutalitat demostra la ràbia de les autoritats franquistes pels fets de Granollers, tal com es pot deduir dels informes policials dels interrogatoris, on consten afirmacions com la següent: «El detenido se ha comportado de una forma reservada y cauta, demostrando, por una parte su preparación política y por otro un total desprecio hacia los funcionarios que le interrogaban.» O aquesta altra: «Se ha podido comprobar que tenía conocimiento de lo que se iba a celebrar en Vich (...) que asistió a la Ametlla del Vallès y posteriormente tomó parte en la manifestación de Granollers (...) Parece ser que es uno de los individuos más destacados tanto en la organización del acto de Vich como en la manifestación que tuvo lugar en Granollers.»⁴¹

Granollers era a l'ull de l'huracà policial i, malgrat el control informatiu franquista, els maltractaments dels detinguts van ser coneguts de seguida pels independentistes de la comarca, que van voler contestar ràpidament. Així, pocs dies després, el 15 de novembre d'aquell mateix 1973, la caserna de la Guàrdia Civil del carrer Palaudàries de Granollers va rebre una carta que tenia per remitent el lema *Catalans Units. Visca Catalunya* i que deia el següent:

«Porcs fastigosos, fills de puta, farem una altra manifestació i no podreu impedir-ho. Estem farts de vosaltres, de Franco, de Carrero Blanco i de Juan Carlos. Cabró i cabró. Us ostiarem a tots també. Perquè veieu que no ens feu por, hem instal·lat una bomba a l'escola del carrer Roger de Flor que explotarà el divendres a les deu en punt del matí.»⁴²

La Guàrdia Civil va haver de mobilitzar-se ràpidament i va trasbalsar un cop més la vida quotidiana de Granollers, però la bomba ni va explotar ni es va localitzar perquè no existia. Era només una amenaça fruit de la crispació i la ràbia provocades per la forta operació policial feta a Granollers.

⁴¹ Joan Garriga (2004): *Franquisme i poder polític a Granollers (1939-1975)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 258.

⁴² Joan Garriga (2004): *Franquisme i poder polític a Granollers (1939-1975)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 259.

Aquesta crispació va empènyer molta gent fins aleshores passiva a implicar-se en la lluita antifranquista. Les pintades, els fulls clandestins i fins i tot les aturades d'empreses van escampar-se com una taca d'oli per Canovelles, les Franqueses, Mollet i també fora de la comarca, i van arribar a Mataró, Terrassa, Manresa o Badalona, entre moltes altres ciutats. La guspira de Granollers havia encès un foc cada cop més gran i heterogeni, que era observat amb atenció per l'aparell de l'Estat.

I en aquell context revoltós el 20 de desembre d'aquell any era assassinat el president del govern espanyol, l'almirall Carrero Blanco, en un espectacular atemptat d'ETA. Un magnicidi que feria greument l'Estat, que no va dubtar a reaccionar amb una nova onada de repressió generalitzada. Com hem dit, però, l'ambient al Vallès Oriental i a Catalunya ja feia setmanes que era revoltós i l'atemptat contra Carrero va escampar encara més la sensació que el règim estava arribant al final. Aquella resistència, però, va situar l'antifranquisme clandestí en una paradoxa: mentre d'una banda reforçava els principis i el sentit d'existència de l'Assemblea de Catalunya, d'una altra també reforçava les aspiracions particulars de cadascun dels diferents partits en una dinàmica de tensió interna creixent. Una paradoxa políticament endimoniada.⁴³

Més enllà dels debats interns de la clandestinitat, el cert és que la repressió policial havia aconseguit aturar l'activitat de l'Assemblea de Catalunya, que estava, segons paraules de Salvador Casanova, «hivernada». Però ell era incansable i va fer mans i mànigues per augmentar l'activitat de l'Assemblea de Granollers i, davant les tensions internes provocades per les creixents aspiracions particulars dels partits, «l'avi» va optar per obrir una tercera via encapçalant el Grup de No-Alineats. Les primeres paraules del manifest dels No-Alineats són ben clares: «La lluita per les llibertats democràtiques no és exclusiva dels partits polítics.»⁴⁴

⁴³ És el que Lluís Maria Xirinacs va definir com a «excés de força de la base, per una banda. Sabotatge d'altura, per una altra». Clar i català.

⁴⁴ El programa del Grup dels No-Alineats, presentat a la tercera sessió de la comissió permanent de l'Assemblea, diu textualment: «La lluita per les llibertats democràtiques no és exclusiva dels partits polítics. Diversos grups independents han trobat en l'Assemblea l'instrument i el marc per exercir la responsabilitat política que el moment exigeix. Així ens hem coordinat amb dues finalitats: 1) perquè de cara a l'exterior l'Assemblea de Catalunya aconsegueixi la màxima amplitud i popularitat per tal d'afirmar la seva incontestable obertura, promoure-la en els nostres ambients i integrar-hi altres grups i institucions que hi són absents. 2) Per forçar i garantir a l'interior de l'Assemblea el joc democràtic sense el qual no tindria sentit.»

Amb aquesta actitud, Casanova va aconseguir engrescar els nuclis comarcals de l'Assemblea de Catalunya i convertir-los en un dels dos únics pols actius, juntament amb l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals. Les reunions s'alternaven al pis del carrer Barcelona, al despatx d'en Joan Camps o al taller del mateix Casanova. Com a mostra de l'actitud de «l'avi», només cal veure com –tot i no tenir passaport perquè la policia l'hi havia retirat– va passar la frontera clandestinament per participar en l'Aplec del Rosselló, convocat per les Comissions de l'Assemblea de Catalunya de l'Estat francès. O com va tornar a jugar-se-la participant en una nova Comissió Permanent de l'Assemblea, al col·legi de les escolàpies de Sabadell, que també va ser assaltat per la policia. Aquell cop, però, els assemblearis no estaven desprevinguts i Salvador Casanova va poder fugir a través d'un amagatall ofert per les mateixes monges.

Malgrat l'esperit conciliador de Salvador Casanova, les tensions entre el PSAN i el PSUC dins de l'Assemblea de Catalunya no paraven de créixer. El PSUC feia mans i mànigues per liderar l'Assemblea, cosa que, segons els militants del PSAN, volia dir controlar-la i dirigir-la políticament. Una «prepotència» que els independentistes consideraven gravíssima pel fet que, segons ells, es feia des d'una posició espanyolista.

Els militants granollerins recorden la tensió d'algunes reunions en què els militants del PSUC i de Bandera Roja s'oposaven frontalment a la immersió lingüística defensada pels Comitès d'Acció d'Ensenyants, a la voluntat de constituir uns mitjans de comunicació catalans i en català... Les posicions eren clarament enfrontades. A la comarca, l'enfrontament polític no passava de la dialèctica, perquè els militants del PSUC, encapçalats per Josep Homs, Ramon Font i Joan Sanjuan, entre d'altres, i els del PSAN no només es coneixien sinó que fins i tot la majoria eren amics.

Malgrat tot, el cert és que les tensions cada cop eren més difícils de bandejar. És en aquell context que les Joventuts Revolucionàries Catalanes, fundades a Santa Eulàlia de Ronçana, proposen constituir-se com a Moviment d'Alliberament Popular Català per obrir nous fronts polítics. La iniciativa no qualla dins del PSAN, però sí que accelera un debat intern marcat per la voluntat d'accentuar o no l'esperit combatiu i insurreccional del partit i que acaba amb l'escissió del sector que la direcció considerava «més radical».

És així com el 1974 neixen els «provis», que és com s'anomenen els militants del PSAN-Provisional. Un nom que ja era tota una declaració d'intencions: «provis» era l'equivalent català dels «provos» irlandesos, que eren els militants de la branca més activa de l'IRA, escindida per aquelles mateixes dates després que l'altra branca de l'Exèrcit Republicà Irlandès hagués decidit abandonar la lluita armada i optar per la via política.

El PSAN-P, doncs, naixia amb una voluntat clarament combativa i sense gaires manies, ja que de seguida va signar documents conjunts amb ETA i altres organitzacions armades europees del moment.⁴⁵ De fet, és del PSAN-P d'on van sorgir els primers escamots de l'organització armada Terra Lliure. Però el gruix de la militància del PSAN granollerí ja no hi va participar. I és que, malgrat que en aquella època els enfrontaments entre el PSAN i el PSUC havien estat constants –dialèctics i civilitzats, però profunds– el 1974 els militants més significats de la comarca –encapçalats per Miquel Blancher i Jordi Valls– van decidir fer el camí contrari del que postulaven els nous dirigents del PSAN-Provisional i, per a sorpresa de la direcció nacional, deixar el partit i participar en el procés fundacional de Convergència Socialista de Catalunya, en una dinàmica que va acabar amb un transvasament d'independentistes cap al PSUC.

Així, els qui havien format el primer nucli del PSAN a Granollers –en Miquel Blancher, en Jordi Valls, la Rosa Ribas i l'Anna Bosch, que ja en formava part des de feia dos anys– van encetar un camí sense retorn, i van arrossegar bona part de la militància vallesana, tot i que no tota, ja que alguns van decidir entrar al PSAN-P, però el cert és que van ser minoria. De fet, Anna Bosch, per exemple, va acabar sent la primera alcaldessa democràtica de Mollet del Vallès com a cap de llista del PSUC.

Convergència Socialista de Catalunya havia sorgit de la iniciativa d'Isidre Molas i Joan Raventós, que encapçalaven la que es considerava l'ala esquerra del Moviment Socialista de Catalunya. La idea era unir tots els socialistes catalans sota un mateix paraigua i sempre dins de l'Assemblea de Catalunya. En uns moments de fortes tensions entre comunistes i independentistes, els militants

⁴⁵ Manifestos i declaracions al voltant de la Carta de Brest, un manifest escrit i signat el 1972 a la Bretanya francesa amb l'objectiu de coordinar totes les lluites d'alliberament de les nacions sense estat d'Europa.

vallesans del PSAN van quedar seduïts per la capacitat de CSC d'unir marxisme, socialisme i nacionalisme. A més, tot i no ser un partit explícitament independentista tampoc no hi renunciava, alhora que mantenia l'estructura nacional del PSAN: el naixement de CSC va provocar el de Convergència Socialista del País Valencià i també el del Partit Socialista de les Illes dins de la Coordinadora Socialista dels Països Catalans. Els independentistes, veient que el PSUC en comptes de perdre força no parava de guanyar-ne, van veure l'oportunitat d'enfortir-se com a alternativa als comunistes implicant-se en CSC, encara que això suposés aigualir el seu ideari dins del mar d'un socialisme més genèric.

El naixement de CSC va provocar que en poques setmanes, «el nostre entorn polític es multipliqués», recorda Josep Pujadas,⁴⁶ un dels militants de les JRC –i, per tant, del PSAN– que, juntament amb Blancher, Valls, Ribas i Bosch, va encapçalar la primera fornada vallesana de Convergència Socialista. Una fornada en què també hi havia Josep Sampera, que recorda que «l'aparició de Convergència Socialista va ser com un esperó que va tornar a unir gent aleshores distanciada».

El cert és que CSC va aconseguir atreure el nucli dur del PSAN vallesà, d'una banda, bona part de l'obrerisme no adscrit al PSUC, de l'altra, i també activistes no vinculats a cap partit com mossèn Dalmau, de Gallifa. Fins i tot els Comitès d'Acció d'Ensenyants s'hi van afegir, fet que va reforçar la sensació de transvasament del PSAN a CSC.

L'efervescència vallesana va tornar a ressorgir amb força i Miquel Blancher va rebre l'encàrrec de la direcció nacional del nou partit d'estructurar Osona i el Ripollès. Blancher no tenia cotxe i, com anys abans havia passat amb Casanova, la imatge d'aquells 1974 i 1975 era la d'en Blancher fent de copilot dins d'un cotxe ple de joves entusiastes entre els quals destacaven Josep Sampera –que era qui acostumava a conduir perquè era dels pocs que tenien carnet i cotxe–, Jordi Terrades, Josep Pujadas i Lluís Torres. De tots quatre, en Jordi Terrades era qui acostumava a dirigir els contactes amb els possibles futurs militants osonencs i ripollesos. És a dir,

⁴⁶ Josep Pujadas, després d'haver estat militant del PSAN, va ser un dels primers a entrar a CSC, i va participar també en els processos del PSC-Congrés i PSC, partit amb el qual va arribar a l'alcaldia de Granollers el 1986, càrrec que va exercir fins al 2004.

que de la mateixa manera que Granollers i el Vallès Oriental –a excepció del Baix Vallès, sempre dominat pel PSUC– havien estat un dels motors del PSAN, ara ho eren de CSC.

I si durant l'etapa del PSAN Casanova havia estat el referent i estimulador, durant l'etapa de CSC ho va ser Miquel Blancher. Ell era qui «aparellava» els més joves i els escampava pels cinemes de la comarca amb un únic objectiu: un cop començada la pel·lícula s'havien d'aixecar i anar al lavabo per fer-hi pintades reivindicatives. Una iniciativa lúdica combativa que lligava amb les estratègies emprades anteriorment pels militants del PSAN, que ara ja no eren els més joves sinó els veterans.

Convergència Socialista era, segons els seus estatuts, un partit socialista, marxista, nacionalista, democràtic i autogestionari. És a dir, que ho tocava una mica tot. I els seus dirigents, com el «músic» Raimon Obiols,⁴⁷ no eren desconeguts per als activistes vallesans, i venien sovint a la comarca per participar en les reunions. Algunes d'aquestes reunions es van fer a casa d'en Joan Garriga, aleshores un jove advocat molt implicat en la lluita antifranquista.

Dins de Convergència Socialista també hi havia debats i enfrontaments dialèctics, però semblava que l'objectiu d'unir tots els socialistes catalans era possible. El primer pas va ser el «Míting de la Llibertat», celebrat al Palau Blaugrana de Barcelona el 22 de juny del 1976 com a preàmbul de la creació del Partit Socialista de Catalunya-Congrés, l'1 de novembre d'aquell 1976. En aquest procés, els militants vallesans provinents del PSAN hi van tenir un paper destacat.

Però el PSUC no afluixava i el dirigent molletà Jordi Solé-Tura ja començava a esdevenir un referent nacional dins del comunisme. Molts vallesans s'hi sentien atrets, malgrat que la «Primavera de Praga»⁴⁸ era motiu de debats encesos entre els joves, alguns dels quals optaven per seguir el procés de Convergència Socialista cap al

⁴⁷ Raimon Obiols va ser un dels principals dirigents de CSC i va participar en la fundació del Partit Socialista de Catalunya-Congrés i, posteriorment del Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), del qual arribaria a ser primer secretari entre el 1983 i el 1996, anys en què també va ser-ne el candidat a president a la Generalitat de Catalunya.

⁴⁸ «Primavera de Praga» és el nom amb què es coneix l'intent de Txecoslovàquia de democratitzar el comunisme. Un intent que va ser anul·lat amb la invasió militar del país per 200.000 soldats i 5.000 tancs del Pacte de Varsòvia.

A l'altra banda, els vallesans que s'havien integrat al PSAN-P s'allunyaven cada cop més d'aquell moviment clarament implicat en l'anomenada Transició,⁴⁹ i s'endinsaven en una dinàmica insurreccional que va culminar amb la creació de l'organització armada Terra Lliure. Aquesta organització no va tenir mai cap escamot vallesà, tot i que consta la participació d'alguns militants de la comarca en els debats fundacionals de Terra Lliure, així com en pràctiques de tir i accions de suport a activistes (com ara amagar membres d'un escamot o ajudar a passar la frontera activistes perseguits per la policia espanyola). Però això ja ens duria cap a finals dels anys setanta i, a més, no correspon a la majoria de la militància vallesana sinó a casos aïllats.

Tornant al 1976, el perquè d'aquell canvi de sigles després de molts anys d'enfrontament entre el PSAN i el PSUC tant a dins de l'Assemblea com a fora s'explica, sobretot, pel creixent desequilibri de forces entre els dos partits. Mentre el PSAN patia una crisi interna que acabava amb l'escissió dels «provis», el PSUC desplegava totes les seves energies per liderar el procés de l'Assemblea de Catalunya, i ho feia a consciència.

És a dir, que després de veure la fermesa de les posicions nacionals de la militància del PSAN, els dirigents del PSUC van modular el discurs i van proclamar-se hereus del republicanisme i del catalanisme dels anys trenta, hereus de totes les lluites antifranquistes i, a més, amb un discurs clarament lligat a l'aleshores efervescent eurocomunisme. Aquella dialèctica s'afegia a la imatge de forta solidesa estructural del partit, que –a diferència del PSAN, que estava sol al món– comptava amb el suport no només polític sinó sobretot econòmic del Partit Comunista d'Espanya, amb tot el que això comportava de suport econòmic de la Unió Soviètica.

⁴⁹ Transició és la forma abreujada del concepte Transició Democràtica Espanyola, que és el període històric comprès entre la mort del dictador Francisco Franco, el 20 de novembre del 1975, i l'aprovació de la Constitució espanyola en què el Regne restava definit com a monarquia constitucional. També hi ha historiadors que situen el final de Transició al 1979 amb l'aprovació dels Estatuts de Catalunya i el País Basc, o fins i tot el 1982, amb la victòria electoral del PSOE.

El PSUC, per tant, transmetia, actuava i parlava com un partit fort i decidit, mentre que el PSAN patia per mantenir les seves estructures. Així ho expliquen els independentistes que van decidir abandonar el partit.

Era el 1976 i, un cop mort el dictador, els partits ja veien propera la seva oportunitat i tothom maldava per estar ben situat. Es trencava així l'esperit unitari que tant havia defensat Salvador Casanova, que es negava a donar per morta l'Assemblea, fins i tot quan els partits ja no en volien saber res. De fet, Casanova va trobar-se gairebé sol, només acompanyat per uns quants irredempts com ell, com eren en Lluís Maria Xirinacs i en Joan Oliver, així com dels seus companys de lluites de Granollers, com en Miquel Blancher i en Joan Camps, a casa del qual se seguïen fent reunions.

Aquella actitud combativa encara li va suposar noves detencions, com la del 4 de juliol del 1976 després d'encapçalar la Marxa per la Llibertat. Les detencions, en comptes d'aturar-lo, el van engrescar a fer una «Crida al Poble de Granollers», i provocar una manifestació dels marxaires pel centre de la ciutat vallesana que va acabar amb diverses càrregues policials i Salvador Casanova detingut de nou. «L'avi» es mantenia en forma i no s'havia mogut. Mai havia volgut saber res de les escissions, de les fusions, dels canvis de sigles, dels canvis de partit, de res que no fos la unitat, de res que no fos l'Assemblea de Catalunya. Però ara ja no quedava ni l'Assemblea. I, a més, l'amic i company inseparable Joan Camps va morir el 22 de novembre del 1976. Tot un daltabaix.

Malgrat tot, Salvador Casanova no es rendia. Amb el PSAN minvat de forces i sense voluntat de participar en les primeres eleccions després de la mort de Franco –les del 15 de juny del 1977– l'única candidatura independentista hereva d'aquell sector va ser la que va encapçalar Salvador Casanova a Granollers dins l'anomenada Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS), que va fer una campanya marcada per les constants prohibicions dels seus mítings i per les concentracions de protesta.

Eren temps confusos, en què les forces de seguretat de l'Estat encara actuaven marcades per la inèrcia franquista, una inèrcia que es trencava aleatòriament però que tornava, també aleatòriament. I la CUPS va ser l'ase dels cops, atès que no tenia el suport de cap gran partit –més aviat tot el contrari– i, per tant, era un moviment

fàcil de castigar. Malgrat tot, Casanova no va defallir, encara que al final van obtenir un percentatge de vots molt baix.

La CUPS va acabar desapareixent, tot i que actualment ha ressuscitat a través de les CUP, les Candidatures d'Unitat Popular nascudes de l'MDT, organització sorgida del PSAN-Provisional. Les CUP actuals no només mantenen les sigles de la CUPS sinó també l'ideari i els objectius.⁵⁰ I després de gairebé trenta anys d'absència, Granollers torna a tenir Candidatura d'Unitat Popular, com també en té Cardedeu, la Garriga o Sant Celoni.

Això sense tenir en compte l'estructuració dels Maulets a Cardedeu, amb militants del municipi però també de Granollers i Sant Celoni, quan aquesta organització era considerada les joventuts de Catalunya Lliure, la força política sorgida el 1989 de l'escissió del sector pròxim al PSAN dins de l'MDT. O la implicació de diversos militants del Vallès Oriental en la creació de Nacionalistes d'Esquerra⁵¹ i, és clar, en el ressorgiment d'ERC.

És a dir, que –malgrat alguns parèntesis temporals– el fil conductor no ha desaparegut mai: ja ha quedat clar que el PSAN va ser el bressol d'alguns dels primers alcaldes del PSUC –actualment enquadrats dins d'Iniciativa per Catalunya–, també d'alguns alcaldes i regidors d'Esquerra Republicana de Catalunya, així com del PSC i, també, de Convergència i Unió. La conclusió és que, per no estar documentat històricament i acadèmica, déu n'hi do la rellevància històrica i política que ha tingut l'independentisme al Vallès Oriental.

David Bassa
Periodista

⁵⁰ Malgrat la pràctica desaparició de la CUPS a principi dels anys vuitanta, l'Assemblea Municipal de l'Esquerra Independentista (AMEI) celebrada el 1987 va aconseguir crear l'Assemblea d'Unitat Popular, a partir de la qual es va aconseguir que l'MDT, el PSAN, Endavant, la CAJEL i Maulets es comprometessin a donar suport a les Candidatures d'Unitat Popular arreu dels Països Catalans. D'aleshores ençà, les CUP no han parat de créixer i el 2010 n'hi ha prop de 70 de constituïdes.

⁵¹ Un cas que exemplificaria aquesta línia conductora entre els anys setanta del segle XX i els actuals, és el d'en Jordi Cots, militant cardedeuenc del PSAN, que el 1978 va entrar a Nacionalistes d'Esquerra, després va militar a la Crida a la Solidaritat a mitjan anys vuitanta. El 1987 va col·laborar en la creació d'Iniciativa per Catalunya (PSUC) a Granollers, i va arribar a ser-ne el vicepresident comarcal. Finalment, el 1992 va ingressar a ERC, juntament amb un grup de companys provinents de l'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra. És un cas particular però exemplificador del que ha passat en l'àmbit de les esquerres nacionals del país que, com ha quedat clar, no han passat només pel PSUC o pel PSC sinó també –i molt– pel PSAN.